

Кисельов Ілля Олександрович
викладач кафедри кримінального права
та кримінології Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

СУЧАСНІ УЯВЛЕННЯ МОЛОДІ ПРО СТАТЕВІ ВЗАЄМОВІДНОСИНИ ЯК ФАКТОР СКОЄННЯ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ СТАТЕВОЇ СВОБОДИ ТА НЕДОТОРКАНОСТІ

Незважаючи на помірне зменшення загального рівня злочинності у сфері статевої свободи та недоторканності в Україні протягом останніх десяти років, простежуються певні якісні зміни в її структурі. Дослідження матеріалів кримінальних проваджень, вироків суду та інших документів чітко свідчить про наявність певних загальних, системних змін у поведінці «статевих злочинців» та у типовому механізмі вчинення даних злочинів. Під час вивчення вироків суду по даній категорії злочинів дедалі більше можна побачити суттєве затирання умовної «межі» між ситуаціями відвертого насилля на особою з метою задоволення статевих потреб з ситуаціями вчинення відповідних діянь на ґрунті «непорозуміння», провокуючої або легковажної поведінки жертви тощо.

Очевидно, що зміни, які відбулись у механізмі вчинення злочинів даного типу, в поведінці потерпілих та винних осіб, викликані певними «загальними» процесами, що відбуваються у суспільстві сьогодні. Безумовно, не останнє місце у цьому комплексі факторів, які наразі сприяють поширенню злочинності у сфері статевої свободи та недоторканності, посідає сучасне уявлення підлітків про сферу статевих взаємовідносин.

Сучасне ставлення молоді до статевих зносин в цілому, бачення даної сфери, порядок набуття відповідного досвіду, культура взаємовідносин між чоловіком і жінкою у суспільстві крізь призму їх поглядів та сучасної культури взагалі пов'язані зі злочинністю у даній сфері. Не викликає сумніву, що негативні тенденції в цій сфері знайдуть своє відображення через роки у сфері злочинності проти статевої свободи та недоторканності. Той досвід, ті уявлення, що закріплюються у свідомості сучасної молоді, безпосередньо впливатимуть на те, яким чином вона буде себе поводити, яким чином сприйматиме відповідні дії та яку оцінку їм надаватиме.

У межах проведеного дослідження у 2016 році нами було здійснено анонімне добровільне анкетування молоді у віці від 18 до 25 років, яка веде активне соціальне життя (навчається у ВНЗ, спілкується з товаришами, активно користується соціальними мережами та ін.). У дослідженні взяли участь особи як жіночої, так і чоловічої статі (у співвідношенні 47,3% до 52,7%). Респондентам було запропоновано надати відповіді на окремі питання та визначити правильні, на їх думку, моделі запропонованої поведінки в тих чи інших умовах й ситуаціях.

З урахуванням зазначеного в межах проведеного дослідження нами ви-

вчалось питання стосовно власного «досвіду» встановлення стосунків та контактів з особами протилежної статі. В абсолютній більшості опитаних (73,8%), ніколи в житті не траплялись ситуації, в яких їх дії стосовно осіб протилежної статі були неналежним чином зрозумілі (як приклад були змодельовані ситуації, в яких на пропозицію знайомства – звинувачували в домаганнях, або внаслідок зовнішнього вигляду, одягу на адресу респондента висловлювались непристойні пропозиції тощо). Тим не менш, 8,4% утруднились надати відповідь на це питання, а 11,2% зазначили, що такі ситуації траплялися з ними декілька разів. У свою чергу, ще 6,5% вказали, що така ситуація з ними траплялася принаймні один раз.

Крім того, також було досліджено питання стосовно сучасного бачення молоддю статевого зносу нетрадиційного (неприродного) характеру між чоловіком та жінкою за їх взаємною згодою (дане питання досліджувалось в розрізі). З'ясувалось, що 47,1% опитаних вважають такі зноси неприпустимими, 18,7% – цілком нормальними у наш час; 19,8% – можливими, за певних обставин; 14,1% утруднились надати відповідь. Враховуючи, що у питанні було чітко окреслено відкриті відповіді від повного несприйняття до повного погодження з даного приводу, вважаємо, що респонденти, які надали відповідь «важко відповісти», щонайменше припускають можливість таких зносу.

Це означає, що так чи інакше сучасна молодь у своїй більшості допускає нетрадиційні (неприродні) статеві зноси між чоловіком та жінкою. Вірогідно, що аналогічне анкетування 20-ма роками раніше виявило б зовсім інші пропорції, причому не в бік «прихильників» таких зносу. Не враховувати зміни, які відбуваються у свідомості людей у цій сфері, в даний час вже просто неможливо.

Серед усіх опитаних респондентів лише 4,3% вважає, що в середньому в наш час статеві зноси розпочинаються у віці після 18 років, 4,3% утруднились відповісти на це питання. З іншого боку, 45,3% опитаних переконані, що статеві зноси починаються у віці від 14 до 16 років, а 42,7% – у віці від 16 до 18 років. Невелика частина (4,3%) опитаних також зазначає, що статеві зноси наразі починаються раніше 14 років.

Наведені дані фактично відображують власний досвід опитаних та їх уявлення, виходячи зі слів їх одноліток, друзів, товаришів тощо. Очевидно, існує реальний, кореляційний зв'язок між тим, в якому віці починається статеве життя молоді, та кількістю й якістю злочинів проти статевої свободи та недоторканості у майбутньому. При цьому, як свідчить досвід зарубіжних країн, таку ситуацію можна розглядати під різними кутами. У випадку раннього статевого досвіду, якому передувала певна «освітня» діяльність з боку певних соціальних інституцій, навряд чи можна казати про те, що це в майбутньому буде одним з факторів статевої злочинності, однак у випадку набуття такого досвіду та інформації з абияких джерел, засвоєння неприпустимих моделей поведінки підлітками в майбутньому цілком можливе вчинення такими особами насильницьких злочинів на статевому ґрунті.

Цікавою, з огляду на викладену інформацію, виглядає статистика стосовно можливості застосування незначного насильства щодо партнера під час

статевих зносин (була змодельована ситуація, в якій вказувалось, що незначне насильство застосовується як «гра», тощо). Так, 27,8% опитаних (як чоловіків, так і жінок, причому нами не було виявлено суттєвих розбіжностей між точками зору з цього питання) вважає застосування такого насильства неприпустимим; водночас 51,9% – цілком припустимим, у випадку неперетинання певної межі; 11,1% – абсолютно нормальним; 9,3% утруднюється надати відповідь на це питання. Не дивно, що значна частина чоловіків, врешті, може чітко визначити, яким саме чином сприймає ситуацію їх потенційний партнер.

Окремою групою у проведеному дослідженні стоять питання стосовно джерел набуття інформації про статеві зносини, формування культури взаємовідносин між чоловіками та жінками у підлітковому віці. Опитування показало, що наразі лише 5,6% респондентів ніколи не бачили фільмів порнографічного характеру (зі сценами, де демонструються статеві зносини); 2,8% опитаних зазначає, що їм важко надати відповідь з даного приводу. Проте майже 90% підлітків зазначають, що бачили порнографічні фільми принаймні один раз, якщо точніше: 36,1% – одноразово, 43,5% – неодноразово, а 12% їх періодично переглядає.

Що стосується конкретних джерел одержання інформації підлітками у даній сфері, сьогодні, виходячи з результатів опитування, найбільш помітне розповсюдження інформації такого характеру відбувається через соціальні мережі (ВК, Facebook та ін.) і в середньому становить 33,2% з усіх джерел. Далі (19,6%) за «популярністю» слідує отримання інформації через знайомих та друзів. У 18% випадків такими джерелами опитувані вказують фільми «для дорослих». Приблизно у 16,4% випадків така інформація «доходить» до підлітків через телебачення; 13,9% отримують інформацію з журналів «для дорослих»; 3,6% – через інші друковані ЗМІ і лише (!) 1,6% – від батьків чи родичів. Зрозуміло, що з урахуванням «якості» окремих джерел, які посідають верхні позиції в даному «рейтингу», не можна казати про формування нормального, чіткого уявлення про культуру статевих зносин у підлітків.

Переважну більшість названих «джерел» ніхто не контролює, не здійснюється взагалі ніякої фільтрації як самої інформації, так і способу її подачі. Безумовно, це створює загальний несприятливий фон для злочинності у сфері статевої свободи та недоторканності в цілому.

Серед усього загалу можливих факторів, які найбільшою мірою сприяють поширенню статевих злочинів, більшість респондентів вказує на такі: а) розповсюдження порнографії, вільний доступ до відповідної інформації в мережі Інтернет – 26,4%; б) низька культура взаємовідносин між чоловіками та жінками у суспільстві – 21,6%; в) провокуюча поведінка жертв статевих злочинів – 20,1%; г) неналежна освіта підлітків в даній сфері – 12,6%; д) неналежне реагування з боку правоохоронних органів на факти звернень потерпілих осіб – 10,8%; е) неналежний стан охорони громадського порядку – 5,9%.

Підсумовуючи, зазначимо, що результати проведеного дослідження демонструють наявність суттєвих змін, які відбулись у свідомості молодого покоління стосовно сфери статевих зносин. Безумовно, дані зміни матимуть

вплив як на рівень злочинності проти статевої свободи та недоторканності, так і на її структуру протягом наступних 10-15 років, а можливо, і раніше. Очевидно, що зараз – саме той момент, коли державі необхідно терміново «підключитись» до процесу відповідної освіти молоді (як це реалізовано у розвинених країнах світу) та чітко сформулювати вектор розвитку даної сфери, поки хаотично розповсюджувана і, найчастіше, деструктивна, шкідлива, ніким не контрольована інформація не заповнила свідомість підлітків та не призвела до структурних зрушень у свідомості цілого покоління, наслідки яких сьогодні з позитивного боку важко оцінити.

Коваленко Андрій Васильович
завідувач кафедри цивільного права
та процесу Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ДО ПИТАННЯ РЕЙДЕРСТВА В УКРАЇНІ

Останнім часом в Україні тема рейдерства стала надзвичайно актуальною. Дедалі частіше в засобах масової інформації та на просторах Інтернету з'являються повідомлення про рейдерські захоплення підприємств. На жаль, на сьогодні в Україні питання протидії рейдерству залишається невирішеним.

Термін «рейдер» має англійське походження і означає «загарбник», «мародер», «учасник нальоту». Рейдери – це спеціалісти із захоплення власності чи перехоплення права на оперативне управління нею шляхом штучно створеного і розіграного бізнес-конфлікту.

На сьогоднішній день єдине нормативне визначення рейдерства в Україні міститься в постанові Кабінету Міністрів України «Про схвалення Декларації цілей і завдань бюджету на 2008 рік (Бюджетної декларації)», відповідно до якої, це відчуження державного майна і корпоративних прав поза процесами приватизації; протиправне захоплення підприємств.

Термін «рейдерство» згадується в Указах Президента України «Про додаткові заходи щодо посилення захисту права власності» та «Про посилення протидії рейдерству», Постанові Верховної Ради України «Про прийняття за основу проекту Закону України про внесення змін до Закону України "Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців" щодо унеможливлення використання органів державної реєстрації у рейдерських схемах», проте в жодному із вказаних нормативних актів не розкривається поняття «рейдерство».

В юридичній літературі рейдерство – це напад на підприємство, установу, організацію, земельну ділянку, в тому числі ділянку лісового фонду, житловий будинок, квартиру, інше майно незалежно від форм власності, вчинене за попередньою змовою групою осіб, поєднаний із застосуванням фізичного або психічного насильства, небезпечного для життя чи здоров'я особи, або з погрозою застосування такого насильства, з використанням штучно створе-